

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Kollektiivsed kodanikuühiskonna algatused säästva arengu nimel” (omaalgatuslik arvamus)

(2011/C 21/02)

Raportöör: **Raymond HENCKS**

16. juulil 2009 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Kollektiivsed kodanikuühiskonna algatused säästva arengu nimel”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektiioon võttis arvamuse vastu 6. mail 2010.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 463. istungjärgul 26.–27. mail 2010 (26. mai istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 146, vastu hääletas 5, erapooletuks jäi 2.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Riikide rahanduse kriisi tõttu säästva arengu valdkonnas veelgi suurenenud väljakutsed on piisavalt muret tekitavad, et kodanikuühiskond asuks tegutsema eesmärgiga pakkuda tuge poliitikakujundajatele, vajalike majanduslike ja ühiskondlike muudatuste läbiviimisele ning riigi rahanduse tasakaalustamisele.

1.2 Lisaks teaduslikele kaalutlustele sõltub poliitiliste otsuste edu suures osas sellest, kuidas kodanikuühiskond need otsused vastu võtab. Lõplike valikute ja võetud kohustuste suurema läbipaistvuse õhkkonnas peaks kodanikuühiskond olema otsest kaasatud säästva arengu poliitika elluviimise kõikidesse etappidesse.

1.3 Selleks, et kodanikuühiskonna osalemine ambitsioonika säästva arengu poliitika väljatöötamises oleks tõhus ja et vältida selle muutumist pelgalt populistlikuks vahendiks, peab see olema asjakohaselt struktureeritud.

1.4 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee taotleb eespool esitatud tähelepanekute ja ettepanekute valguses, et kodanike kaasatus ja teadmiste vastastikune jagamine integreeritaks säästva arengu strateegia läbivaatamisse 2011. aastal. See integreerimine peaks toimuma eelkõige tegevuskava koostamise, finantsstiimulite loomise ja kodanikuühiskonna kollektiivsete algatuste heade tavade avaldamise kaudu.

1.5 Lisaks leiab komitee, et säästev areng peaks moodustama olulise osa ELi 2020. aasta strateegiast.

2. Omaalgatusliku arvamuse eesmärk

2.1 „Me ei pärinud seda maad oma esivanemalt, vaid laenasime selle oma järeltulijalt”. See Kanada haida indiaanlaste

vanasõna kirjeldab suurepäraselt praeguse põlvkonna väljakutset: muuta oma eluviisi ja määratleda uued majandusarengu viisid, mis oleksid tõhusad, sotsiaalselt õiglased ja keskkonnasäästlikud, tagades rikkuste õiglase jagunemise ja inimväärika elu kõigile kodanikele.

2.2 Mõned nendest muutustest eeldavad ülevalt alla suunatud algatusi, nagu näiteks õigusnorme, avaliku ja/või erasektori investeerimisprogramme jne. Teised muudatused aga nõuavad alt üles suunatud algatusi kodanikelt, kes teadvustavad seda, et nemad peavad omakorda andma isikliku panuse. See väljendub eelkõige käitumise ja tarbimisviiside muutmises ning kogukondade säästva arengu nimel võetud algatuste ja meetmete toetamises või neis osalemises.

2.3 Valitsused ja EL peavad tunnustama vajadust alt üles suunatud algatuste järele, et tegutseda mitte ainult säästvama majanduse nimel, vaid saavutada ka poliitiliste organite seatud eesmärgid säästva arengu valdkonnas. ELi tasandil võetud algatus võiks mõista luua olulist lisaväärtust, eelkõige avaldades kodanike ja kogukondade poolt säästva arengu toetamiseks võetud kohustuste ja algatuste heade tavade näiteid.

2.4 Käesoleva arvamusega soovitakse esitada soovitusi selle kohta, mida Euroopa võiks teha, et tõsta veelgi asutuste, ettevõtete, ametiühingute, valitsusväliste organisatsioonide ja teiste ühingute ning kodanikuühiskonna liikmete kollektiivsete algatuste tõhusust ja arvu, et suurendada säästva arengu valdkonnas saavutatud edu.

2.5 Komitee käsitleb arvamuses kodanikuühiskonna aktiivsema panuse viise säästva arengu toetamiseks ja seda, millise raamistiku võiks EL luua kõnealuste eri algatuste toetamiseks ja nende tõhususe maksimeerimiseks.

3. Kodanikuühiskonna väljakutse: saada liikumapanevaks jõuks säästva arengu edendamisel

3.1 Viimasel ajal arutatakse palju kliimamuutuste üle, mis kujutavad endast kahtlemata suurt hädaohtu, millel võivad tulevikus olla katastroofilised tagajärjed. Ent see ei ole ainus nähtus, mis meie ühiskondade säästvat arengut takistab. Inimkonnale tekitavad tõsiseid probleeme ka bioloogilise mitmekesisuse kadumine, metsade hävitamine, mulla degradeerumine, toksilised jäätmed, raskemetallid, orgaanilised saasteained, kontrollimatu linnastumine ning sotsiaalne ebavõrdsus ja ebaõiglus.

3.2 Selleks, et saavutada keskkondlikult ja sotsiaalselt säästvat eluviisi, tuleks loobuda suhtumisest, mis seisneb üha suurema mittejätkusuutliku majanduskasvu soovimises, jõudes ületarbimise ja raiskamise ajastust ajajärku, kus rõhk on inim- ja sotsiaalsel arengul. Seejuures tuleb võtta arvesse „inimolendit kui bioloogilist ja sotsiaalset, loomulikku ja kultuurset olendit, kui inimest”, nagu selle sõnastas Prantsusmaa majandus-, sotsiaal- ja keskkonnanõukogu.

3.3 Vähesäästlik käitumine ei ole siiski ainult praeguse aja nähtus. Inimene on keskkonda aegade algusest peale vähesäästlikult kasutanud. Muutunud on aga ökosüsteemide kahjustumise ulatus ja kiirus, mis tuleneb tootmis- ja tarbimisviisidest.

3.4 Samuti on muutunud see, et tänapäeval võimaldavad teaduslikud andmed ökosüsteemide toimimise kohta (teatud ulatuses) tõestada ja mõista olukorra tõsidust ning näidata, millised on need meie ühiskonna paljud tegevused, mis ei ole säästvad. Siiski tundub, et selgetest ohumärkidest ilmselt ei piisa, et ühiskond teadvustaks piisavalt oma tegevust ning läheks üle säästvamale ja sotsiaalselt vastutustundlikumale käitumisele.

3.5 Algselt tegeldi säästva arengu mõiste raames põhiliselt loodusressursside (fossiilkütuste varu lõppemine) ja saastatusega (osoonikihi hävitamine), kehtestades kahjulike ainete heitkoguste norme ja ressursside kasutamise piirmäärasid. Nüüd on see mõiste muutunud üldisemaks ja hõlmab ka majanduskasvu ja sotsiaalse ühtekuuluvuse asjakohaseid piiranguid. Seega ühitab säästev areng ühiskonna õiglase arengu vajaduse – eelkõige vaesusevastase võitluse – vajadusega anda tulevastele põlvkondadele üle terve, rikkalik ja mitmekesine keskkond.

3.6 Säästva arengu mõiste on seega aastate jooksul üldistunud. Algselt tekkisid kõikjal läänemaailmas keskkonnaliikumised, mida ajendas mure ökosüsteemide pärast. Tänapäeval

tegelevad kõik parteid keskkonnakaitse teemaga, mis on laienenud säästvaks arenguks.

3.7 Tasub märkida, et kodanikuühiskond ei ole jäänud passiivseks. On juba palju inimesi, kes on kas individuaalselt või kollektiivse tegevuse raames võtnud endale kohustuse toetada säästvat eluviisi. Näiteks

- töökohtades püüavad tööandjad ja töötajad kasutada vähem energiat, vähendada jäätmeid ja töötada välja säästvamaid tootmisviise;
- hulgi- ja jaemüügis püüavad ettevõtjad vastu tulla tarbijatele, et leida viise säästvamate toodete propageerimiseks;
- kodudes üritavad kodanikud leida viise oma kodu energiatõhususe suurendamiseks, raiskamise vältimiseks, veetarbimise vähendamiseks ja korduskasutuse edendamiseks;
- osa riikide haridussüsteemides hakatakse arendama laste keskkonna- ja säästva arengu alaseid teadmisi juba varajases eas.

3.8 Samuti on piirkondlikul tasandil loodud kutseorganisatsioonid, ühinguid või elanikerühmitusi, et arutada säästva arengu küsimusi, avaldada oma seisukohti ja käivitada meetmeid.

3.9 Vaatamata hiljuti Kopenhaagenis toimunud ÜRO kliimamuutuste konverentsi jõulisele meediakajastusele kannatab säästev areng siiski tõsise huvipuuduse käes. See väljendub eelkõige selles, et võitlus kliimamuutustega, mis on säästva arengu üks – ehkki oluline – osa, kipub teisi põhivaldkondi varjutama. Nende kodanike kahjuks, kes lootsid poliitiliste otsustajate ametlikku vastutusevõtmist, lisandus teatud skeptitsism seoses kliimamuutuste tegelike ohtudega. Seda skeptitsismi õhutasid mõned teadlased ja poliitikud, kes seadsid kahtluse alla olukorra tõsiduse. See omakorda ainult süvendab entusiasmi vähenemist ja suurendab teisalt vastupanuliikumist.

3.10 Komitee 23. novembri 2009. aasta resolutsioon „Tagasiteed ei ole”, mis oli koostatud Kopenhaageni konverentsiks, saab nüüd uue tähenduse ja sellega pööratakse kogu kodanikuühiskonna poole: ettevõtted, ametiühingud ja kodanikuühiskonna organisatsioonid peavad kõik tegema jõupingutusi, et leevendada kliimamuutuste mõjusid ja nendega kohaneda.

3.11 Võttes arvesse Kopenhaageni konverentsi pettumust valmistavat tulemust ja sellele järgneda võivad ükskõiksust, peab kodanikuühiskond rohkem kui kunagi varem pingutama. Nagu komitee soovitas, peaks kodanikuühiskond rõhutama, et Euroopa Liit ei tohiks tunda kiusatust kasutada Kopenhaageni ebaõnnestumist ettekäändena kahandada omaenese ambitsioone või vähendada oma kohustusi, vaid hoopis mitmekordistama oma jõupingutusi, et luua süsinikdioksiidivaene ja loodusvarasid säästev arengumudel ning tõsta oma konkurentsivõimet tänu suutlikkusele kooskõlastada innovatsiooni, tootlikke investeeringuid ja inimkapitali.

3.12 Vaieldamatult on tõsi, et keskkonna-, majandus-, sotsiaal- ja kultuurivaldkond on omavahel seotud. Seetõttu on vaja valdkondadevahelist lähenemisviisi, mis koondaks väga erinevate oskuste ja huvidega sidusrühmi, kes peavad institutsioone ja valdkondi lahutavad müürid kõrvaldama ja ühendama oma eksperditeadmised ja terve mõistuse. Oluline on tagada, et ühiskonna eri rühmad ei neutraliseeriks üksteise mõju ning et otsust ei langetaks üksnes valitud isikud või kõige paremini organiseerunud huvirühmad.

3.13 Kodanikuühiskonna teemakohased algatused võivad tõepoolest olla poliitilise otsuse liikumapanevaks jõuks. Kodanikuühiskonnal on suutlikkus koondada sidusrühmi ja poliitikakujundajaid, tõsta kõigi ühiskonnas osalejate teadlikkust, et nad vaataksid üle oma elu-, tarbimis- ja tootmisviisid ning käivitaksid ambitsioonikaid algatusi ja meetmeid.

4. Avalik arutelu säästva arengu üle – taust

4.1 Just tänu kodanikuühiskonna algatustele kaasati 1992. aastal Rio de Janeirois toimunud ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsi deklaratsioonis kodanikuühiskond esmakordselt ametlikult säästvat arengut käsitlevasse arutellusse. Deklaratsioonis kehtestatud 27 säästva arengu põhimõtte seas võeti muu hulgas vastu otsus, et üldsus peab olema kaasatud otsustusprotsessi ning naistel, noortel, kohalikel kogukondadel ja vähemustel peaks olema praegusest suurem roll.

4.2 Agenda 21 (Rio de Janeiro tippkohtumisel koostatud säästva arengu rakenduskava) peatükis 28 kutsutakse kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi üles lisama säästev areng oma tegevuskavadesse, kasutades selleks konsultatsiooniprotsessi elanikega.

4.3 Seega tunnistati kodanikuühiskonna kaasamise olulisust riiklike meetmete mõju analüüsimisel, lõplike otsuste tegemisel ja vastutamisel säästva arengu valdkonnas. Sellest tulenevalt peaksid kõik sidusrühmad (kellest mõned, näiteks tulevane põlv-

kond, ei ole mõistagi esindatud) ühel või teisel viisil olema otseselt kaasatud projektide väljatöötamise ja rakendamisse.

4.4 Sellest ajast alates on valitsusvälised organisatsioonid, aga nende eeskujul ka ettevõtted, ametiühingud, kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused ja muud ühingud saavutanud arutelus oma koha institutsiooniliste ja poliitiliste osalejate kõrval. Nad on käivitanud palju meetmeid ja algatusi ning esitanud soovitusi säästvate käitumisviiside edendamiseks.

5. Kodanikuühiskonna meetmed

5.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on organiseeritud kodanikuühiskonna institutsioonilise esindajana aastaid tundnud muret säästva arengu üle. 2006. aastal lõi komitee säästva arengu seireüksuse. Seireüksuse eesmärk on soodustada kodanikuühiskonna panust säästva arengu poliitika kujundamisse, ühitades keskkonna-, majandus- ja sotsiaalsed huvid. Selle raames on komitee koostanud mitmeid arvamusi ja soovitusi jätkusuutlikkuse võtmeküsimuste kohta ja pakub ka edaspidi välja praktilisi lahendusi, nagu näiteks arvamuses „Jätkusuutliku majanduse ülesehitamine meie tarbimisharjumuste muutmise kaudu” (INT 497).

5.2 Sellegipoolest on ilmne, et institutsiooniliste ja poliitiliste osalejate osakaal on kodanikuühiskonna omaga võrreldes oluliselt suurem. Nii on näiteks mõned meetmed, mis on näiliselt suunatud säästva arengu edendamisele, kantud pigem poliitilistest, rahalistest või ideoloogilistest kui keskkonnavalastest mõjustest ning nende rakendamine sõltub sellest, mida eri sidusrühmad soovivad. Seega tekib risk, et säästvast arengust saab surverühmade mõjutusvahend selliste huvide teenimiseks, millel on algse teemaga väga vähe pistmist.

5.3 Harva juhtub, et suudetakse kaasata kõik osalejad. Sageli ei väljenda üks osa kodanikuühiskonnast oma arvamust enne, kui probleemide lahendamine muutub vältimatuks, samas kui väljaspool äärmuslikke olukordi jäetakse surve- ja opositsioonirühmadele tegutsemiseks vaba põli.

5.4 Seega tuleb minna kaugemale lihtsalt teavituskampaaniatest ja leida vahendid jõudmaks sellise osalusdemokraatiani, mille kaasamisstruktuurid hõlmavad kogu kodanikuühiskonda ning jäävad esinduslikuks ja aktiivseks pikemas perspektiivis, ühitades keskkonnavalased, sotsiaalsed ja majanduslikud probleemid kohaliku ja ülemaailmsete tasandi meetmetes. Paralleelselt ülemaailmsete meetmetega on antud kontekstis ülioluline edendada kohaliku tasandi algatusi ja kaasata nendesse otseselt kodanikuühiskond. Selline lähenemine on parim viis tagada, et kõik need, kellele nimetatud meetmed suunatud on, läheksid võetud sammudega kaasa.

6. Esinduslik ja aktiivne kodanikuühiskond pikemas perspektiivis

6.1 Euroopa Liidus rakendatava mitmetasandilise valitsemise süsteemis oleks asjakohatu tugineda üksnes demokraatlikult valitud esindusinstituutidele, et tagada kodanike osalemine aruteludes ja otsustusprotsessis.

6.2 Århusi konventsioonis, mille läbirääkimised toimusid ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni (UNECE) raames, on välja toodud kodanike töhusa osalemise põhimõtted keskkonnalasest otsustes. Konventsioonis käsitletakse juurdepääsu teabele, kodanike osalemist otsustusprotsessis ja juurdepääsu kohtule keskkonna valdkonnas.

6.3 Århusi konventsioonis sätestatakse, et kõik riigiasutused peavad jagama kogu oma keskkonnavalast teavet kõigi isikutega, kes seda taotlevad, ilma et need isikud peaksid oma identiteeti tõendama või oma taotlust põhjendama. Komitee on oma arvamuses direktiivi 2003/4/EÜ kohta kritiseerinud seda, et konventsiooni ühenduse õigusesse ülevõtmine ei olnud teatud punktides kooskõlas konventsiooni sätetega, sh seoses teabele ligipääsu õigust omava pädeva üksuse mõistega. Komitee leiab, et nimetatud direktiiv tuleks läbi vaadata. Lisaks avaldab komitee kahetsust, et ELi tasandil puudub kokkuvõtte nimetatud konventsiooni rakendamise, ehkki konventsiooni ratifitseerinud liikmesriigid on kohustatud selle rakendamise kohta aruande koostama.

6.4 Esiteks tasub määratleda sihtrühm, keda kutsutakse üles säästva arengu poliitika väljatöötamises ja koostamises osalema. Selles etapis tuleb samuti määratleda vabatahtlike värbamise menetlused, seada konkreetsed eesmärgid, samuti valida asjakohane meetodika ja menetlused tulemuste hindamiseks ja levitamiseks.

6.5 Kuna säästev areng puudutab eranditult kõiki kodanikke, on oma arvamust väljendav elanikkond esinduslik üksnes juhul, kui see hõlmab laia sotsiaalset ja demograafilist skaalat ning hulgaliselt eri ekspertiiside ja arvamusi.

6.6 Sellest tulenevalt on oluline määratleda selgelt probleemid, seada lühikeseks ja keskpikaks perspektiiviks konkreetsed prioriteetsed eesmärgid, võttes arvesse selliste probleemide sotsiaalset ja kultuurilist mõju, milles avalduvad kodanike tegelikud huvid. See tähendab probleemide hierarhiasse asetamist ja nende käsitlemist lähtuvalt prioriteetsuse astmest, neile omase mõju ja kahju suuruselt ja nende probleemide lahendamise kulukusest.

6.7 Kodanikud peavad tajuma osalust vastutuse võtmisena. See tähendab, et nad peavad olema algatustesse kaasatud alates varajastest etapist – alates strateegia ja projektide väljatöötamisest – ja etendama aktiivset rolli protsessi kõigis etappides.

6.8 Arutelude ja konsensuslike lahenduste otsimise igas etapis tuleks määrata kohalikul, piirkondlikul või riigi tasandil üks isik säästva arengu temaatika vahendajaks, kel oleksid kogemused arutelude juhtimises ja kes ei sõltuks ühestki huvirühmast. Ta vastutaks huvitatud ja osaleda soovivate kodanike teavitamise, motiveerimise ja kaasamise eest. See isik tagaks meetmete keskse kooskõlastamise ja jälgiks, et kõik arvamused kuulataks ära ja et kõigil osalejatel oleks võimalus arutelust osa võtta, vältides seejuures kuritarvitamist.

6.9 Vastav vahendaja peaks olema ka üldsuse ja meedia ees vahendaja ja esindaja, et kajastada säästva arengu toetajate arvamusi, jälgida teabe õigsust ja vältida avaliku arvamuse erapooletut ja ühepoolset kujundamist meedia poolt. Lisaks peaks see juht tegema otsest koostööd koolihariduse eest vastutavate isikutega, et muuta säästvast arengust teavitamine üldiseks juba võimalikult varases eas.

6.10 Selleks, et motiveerida võimalikult paljusid kodanikke säästva arengu otsustusprotsessis aktiivselt osalema, on vaja analüüsida neid põhjuseid, miks suur osa ühiskonnast on kahtlev ja käitub vaatlejana, ja need kõrvaldada.

7. Kodanikuühiskonna aktiivse osalemise takistuste vastu võitlemine

7.1 Meetmed eluviiside muutmiseks ja ökosüsteemide hävimise peatamiseks kuuluvad praegu pikaajalise kavandamise alla, mitte ei väljendu lühiajalises reaalses tegevuses. Nendesse väljakutsetesse suhtutakse veel liiga sageli nii, justkui need keskkonnaprobleemid areneksid katastroofilisteks väga aeglaselt ning oleksid hetkel tühi ja muutuksid dramaatiliseks alles aja möödudes. Tegemist on utilitaarse seisukohaga, mille puhul piirdub keskkonnavalane teadlikkus igapäevaeluga ning nähtavate tagajärgede ja kahjuga, eirates võimalikke tajumatuid või avaldamata ohte.

7.2 Selleks, et kõik kodanikud mõistaksid, miks on oluline käitumist muuta, tuleb neid teavitada ja asju neile selgitada selges keeles, vältides erialast ja liiga keerulist terminoloogiat. Siiski ei tasuks ka laskuda lõoklausete tasemele ja asendada teadus emotsioonidega.

7.3 Parem teabevahetus eri tüüpi meedia edastatavate selgete ja arusaadavate sõnumite kaudu võimaldaks kodanikel kindlasti paremini näha enda osa neis probleemides, millega nad silmitsi seisavad, ja võtta paremini omaks samme, mida tuleb astuda.

7.4 Teisalt peavad edastatavad sõnumid olema objektiivsed. Soovitud vastupidise tulemuse annab kodanike pommitamine pelgalt arvudega, mis on esitatud ümberlukkamatu tõena, ehkki tegelikult on need väheesutatavad – nagu näitas USA ühe endise asepresidendi kinnitus, mille kohaselt pidi Arktika suvejää sulama viie aasta jooksul. Sellised avaldused tekitavad kodanikes umbusku poliitiliste otsustajate vastu ja toovad kaasa ükskõiksuse tegelike probleemide suhtes.

7.5 Liialdatud prohvetlikkus, millega kuulutatakse ette kohetest ja pöördumatutest dramaatilistest katastroofidest, loovad kroonilise hirmu õhkkonna, mis viib egotsentrismini ja saab isekate käitumisviiside (*not in my backyard* – NIMBY) ettekään- deks, mis on kahjulik sotsiaalsele ühtekuuluvusele ja säästvate arengule. Sellest enesekesksest tendentsist annavad tunnistust näiteks kohaliku tasandi algatused tuuleturbiinide vastu, kuna need rikuvad maastikku, või jäätmete kontrollimatu põletamine, et vältida jäätmekogumise eest maksmist.

7.6 Selline ükskõiksus on ohtlik: ehkki tagajärjed ei ole ilmselt nii tõsised, kui kohati arvatakse, on probleeme, mis nõuavad kiiret lahendust. Vastavalt ettevaatusprintsipiile on soovitatav reageerida potentsiaalselt ohtlikele olukordadele, ootamata selle ohu teaduslikku kinnitamist.

7.7 Vaja on jälgida, et kodanikuosaluse tulemused ja õnnestumised dokumenteeritaks ja neid levitatakse ka väljaspool spetsialistide kogukonda, sest heade tavade näited on suurepärase viisi edu jagamiseks.

7.8 Kodanikuühiskonna pikaajalise seotuse tagamiseks tuleks esile tõsta ja avaldada kodanike esitatud ettepanekuid, mis on ellu viidud – isegi kui seda tehti vaid osaliselt.

7.9 Täiendavaid jõupingutusi tuleb teha selliste meetodite otsimisel, mis võimaldaksid muuta inimeste käitumist. Kahtlemata oleks üks väga kasulik vahend säästva arengu integreerimine haridusse riiklike õppekavade kaudu, et teavitada lapsi nendest teemadest juba võimalikult varakult. Just selles vaimus käivitas komitee arutelu, et kaaluda võimalust luua puhast energiat käsitlevate riiklike haridus- ja koolitusfoorumite Euroopa võrgustik.

8. Meetmete hindamine

8.1 Sidusrühmade suur arv tähendab meetmete suurt erinevust, seda nii vormi kui ka sisu poolest. Seepärast on neid meetmeid praktiliselt võimatu omavahel võrrelda ja nende puhul on harva võimalik leida ühist nimetajat. Sellest tulenevalt on tingimata vaja neid meetmeid korrapäraselt säästva arengu seisukohast hinnata.

8.2 Lisaks nõuavad ühelt poolt säästva arengu muudeks eesmärkideks kasutamine ja teiselt poolt liigne reguleerimine alalist hindamist, mis põhineks projektide edenemise näitajatel.

9. Hindamise näitajad

9.1 Vastavalt Rio de Janeiro 1992. aastal vastuvõetud tegevuskavale peavad riigid kehtestama ühise järelevalve- ja hindamissüsteemi säästva arengu edenemise jälgimiseks üldiselt ja eelkõige kohalike tegevuskavade seireks. Samuti peavad nad majandus-, sotsiaal- ja keskkonnavaldkonnas välja töötama kõigi poolt heakskiidetud näitajad, mis moodustaksid kõigi tasandite otsustamisprotsessi otstarbeka aluse. Näitajad peavad tuginema konsensusele ja andma ülevaate säästva arengu kolmest mõõtmest.

9.2 Hindamine põhineb diagnoosimisel, analüüsil ja soovitud tulest. Eesmärk on anda hinnang asjakohase poliitika, programmi või meetme väärtusele. Siiski tasub tunnistada, et keskkonna-, inim- ja sotsiaalmõõdet on tihti väga keeruline hinnata. Sellegipoolest tuleb teha jõupingutusi, kuna SKP domineerimine – mida seni on kasutatud heaolu ja elukvaliteedi peamise lähtealusena – võib viia selleni, et poliitikud võtavad sotsiaalset ühtekuuluvust ja keskkonda kahjustavaid otsuseid ja eiravad tulevaste põlvkondade vajadusi⁽¹⁾.

9.3 Säästva arengu hindamine tähendab kahe põhisuuna – ühelt poolt vastuvõtvõime ja teiselt poolt ühiskonna haldus- suutlikkuse arengu – tajumist.

9.4 Komitee on ühes oma hiljutises arvamuses („SKP täiendamine. Edu mõõtmine muutuv maailmas”, CESE 647/2010, raportöör: Josef Zbořil) tervitanud komisjoni jõupingutust laiendada rahvamajanduse arvepidamist keskkonna- ja sotsiaalküsimustele. Keskkonnaalase arvepidamise õigusraamistikku peaks tutvustatama 2010. aasta alguses. Rahvamajanduse arvepidamises praegu kättesaadavaid sotsiaalseid näitajaid ei kasutata praegu täies ulatuses. Ilmselt annab vajadus neid näitajaid kasutada tulevikus üha rohkem ja rohkem tunda vastavalt sellele, kuidas areneb selle kõikehõlmava ja integreeritud lähenemise kujundamine, mille eesmärk on mõõta ja hinnata edusamme muutuv maailmas.

⁽¹⁾ ELT C 100, 30.4.2009.

10. Hindamise meetodika

10.1 Riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi ametiasutuste programmid ja meetmed säästva käitumise ja eluviisi edendamiseks on nii mitmekesised, et nõuavad mitmemõõtmelist hindamist, võttes arvesse asjaolu, et hindamise vastuvõetavus sõltub oluliselt alast ning kasutatavatest meetoditest ja kriteeriumidest.

10.2 Lisaks peab liikmesriigi tasandi hindamine olema pluralistlik, hõlmates kõiki sidusrühmi ja asjaomaseid isikuid: meetmete loomise ja rakendamise eest vastutavaid isikuid, reguleerivad asutusi, teenusepakkujaid, tarbijate esindajaid, ametiühinguid, kodanikuühiskonda jne. Ehkki avaliku arvamuse küsitlusi on kohati raske tõlgendada, kuuluvad need kodanike ja ettevõtete teavitamise, teadlikkuse tõstmise ja kaasamise poliitika alla ning võimaldavad neil suhelda hindamisasutustega ja edastada neile oma kaebusi.

10.3 Lisaks pluralistlikule iseloomule peab hindamine olema sõltumatu ja arvestama erinevaid seisukohti, kuna mitte kõigil sidusrühmadel ei ole ühesugused huvid ning mõnikord võivad need huvid olla ka vastandlikud ja erineva teabe ja asjatundlikkuse osas.

10.4 Säästvat arengut toetavate eri meetmete keskkonnavalast, majanduslikku ja sotsiaalset tõhusust ja tulemusi ei saa hinnata ühe ja sama kriteeriumi alusel, vaid selleks tuleb kasutada tervet rida kriteeriume.

10.5 Hindamine kaotab oma mõtte, kui see ei ole seotud seatud eemärkide ja ülesannetega, mis põhinevad Lissaboni strateegia kolmel sambal (majanduskasv, sotsiaalne ühtekuuluvus, keskkonnakaitse). Teisisõnu tuleb arvestada mitmeid kriteeriume.

10.6 Samuti nagu komitee soovitas üldhuviteenuste⁽²⁾ puhul, peaks hindamissüsteem põhinema liikmesriigi poolt ülaltoodud põhimõtete alusel määratud hindamisasutuste riiklikul või kohalikul tasandil koostatud korrapärastel hindamisaruannetel.

10.7 ELi tasandil tuleb määratleda vahetamise, kõrvutamise, võrdlemise ja kooskõlastamise viisid. Euroopa Liidul tuleb seega edendada sõltumatu hindamise dünaamikat, töötades koostöös huvitatud poolte esindajatega välja Euroopa tasemel ühiste näitajate alusel ühtlustatud hindamismeetodi. Samuti tuleks eraldada vahendeid selle hindamismeetodi rakendamiseks.

10.8 Selleks, et hindamine oleks asjakohane ja kasulik, tuleb luua pluralistlik juhtkomitee, mis esindab kõiki sidusrühmi. Selle juhtkomitee ülesanded kattuksid täielikult Euroopa Keskkonnameti pädevusega, kes teeks omalt poolt koostööd Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee säästva arengu vaatlusrühmaga.

10.9 Kõnealune juhtkomitee peaks tegelema järgmiste küsimustega:

- asjakohaste näitajate määratlemine;
- hindamismeetod;
- läbiviidavate uuringute täpsed kirjeldused;
- nimetatud uuringute tellimine – uuringud peaksid põhinema mitmetel eksperdi hinnangutel ja võrdlusel mujal saadud tulemustega;
- aruannete kriitiline analüüs;
- heade tavade ja uuenduslike lähenemisviiside ekstrapoleerimine;
- soovitused;
- tulemuste levitamine.

10.10 Hindamisaruannete üle peetakud arutelud kõigi sidusrühmadega võiksid toimuda säästva arengu edendamise meetmete tõhusust käsitleval iga-aastasel konverentsil, kus tutvustaks heade tavade näiteid.

Brüssel, 26. mai 2010

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Mario SEPI

⁽²⁾ ELT C 162, 25.6.2008, lk 42.